

УДК 811.112.2:81'276.5+81'276.6(796)

**ТЕРМІНОЛОГІЧНА,
ПРОФЕСІЙНА ТА ЖАРГОННА ЛЕКСИКА
У МОВІ СУЧАСНИХ НІМЕЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ЗМІ**

В.М. Радзійон (Київ)

Стаття присвячена аналізу та характеристиці німецької мови спорту. На матеріалі складних іменників, вибраних із сучасних німецьких газетних та журнальних статей, розмежовуються поняття терміну, професіоналізму та жаргонізму. Виділяються три групи термінів, що можуть функціонувати у межах однієї спортивної статті. Аналізуються також деякі особливості термінів-комполітів.

Ключові слова: жаргонізм, мова спорту, професіоналізм, складний іменник, термін.

Радзійон В.М. Терминологическая, профессиональная и жаргонная лексика в языке современных немецких спортивных СМИ. Стаття посвящена анализу и характеристике немецкого языка спорта. На материале сложных существительных, выбранных из современных немецких газетных и журнальных статей, разграничиваются понятия термина, профессионализма и жаргонизма. Выделяются три группы терминов, которые могут функционировать в пределах одной спортивной статьи. Анализируются также некоторые особенности терминов-комполітов.

Ключевые слова: жаргонизм, профессионализм, сложное существительное, термин, язык спорта.

Radzion V.M. Terminological, Specialist and Slang Vocabulary in the Language of Contemporary German Sports Media. This article reviews and describes the German language of sport. The concepts of the term, professionalism and slang word are differentiated using compound nouns selected from the contemporary German newspaper and magazine articles. Three groups of terms that can function within a sports article are assigned. Several features of the terms – composite words are analyzed as well.

Key words: compound noun, language of sport, professionalism, term, jargon.

Постановка проблеми. Вивчення фахових мов, якими послуговуються різні сфери людського життя, є актуальним як з теоретичної так і з практичної точки зору. А мова спорту набуває у наш час значущості через поширення та популяризацію різних видів спорту та міжнародних спортивних змагань. Тому не дивно, що спортивна публіцистика, як один із найактивніших видів журналістики, послуговується фаховою лексикою спорту, яка є відомою не лише вузьким спеціалістам у цій сфері, а й широкому колу читачів.

Питанням термінології, професійної та жаргонної лексики займалися такі вчені, як Г.О. Винокур, Б.М. Головін, О.О. Реформатський, О.В. Супранська та ін.

Актуальність даного дослідження визначається недостатнім аналізом німецької мови

спорту, а також неоднозначністю поглядів на проблему розмежування понять “термін”, “професіоналізм” та “жаргонізм”.

Мета статті полягає у дослідженні критеріїв розмежування класів фахової лексики мови спорту.

Матеріалом розвідки слугують складні іменники, вибрані з німецькомовних спортивних статей.

Виклад основного матеріалу. Наразі у фахових мовах побутують, нарівні з термінами, такі ненормативні одиниці, як професіоналізми, професійні жаргонізми та термінологізовані жаргонізми. Важливою проблемою під час дослідження термінологічної та професійної лексики є з'ясування різниці між цими класами одиниць.

Тому перед тим, як встановити, які саме складні іменники – терміни, професіоналізми чи жаргонізми – вживаються у німецьких спортивних стат-

тах, нам необхідно визначитися з цими поняттями.

Серед великої кількості варіантів визначень вище названих понять у нашому дослідженні ми будемо притримуватися наступних:

Термін – це “слово або словосполучення, що позначає поняття певної галузі з науки, техніки, мистецтва, основними ознаками якого є системність, відповідність позначуваному поняттю, наявність дефініції, тенденція до однозначності в межах свого термінологічного поля, тобто термінології певної галузі знань, стислість, стилістична нейтральність, точність, висока інформативність” [8, с. 21].

Проблема класифікації спеціальної лексики ускладнюється тим, що деякі дослідники додатково поділяють термінологічну лексику ще на низку підрозділів.

Так, О.І. Гурєєва виділяє у сучасній російській спортивній термінології крім власне термінів ще **епоніми** та **номени**.

Епоніми – це терміни, створені на базі власних назв. Вони утворюються з двох компонентів – терміну та власної назви. **Номени** виражають конкретні та точні поняття. Вони складаються з терміну та абрєвіатури чи літерно-цифрового елемента і виконують функцію уточнення та конкретизації. Номенклатура знаходиться на кордоні термінологічного поля [2, с. 71].

Таблиця 1

Спортивні терміни

Власне терміни	Епоніми	Номени
<i>Punktspiel</i>	–	<i>WM-Allstar-Team</i>
<i>Ballbesitz</i>		<i>FCH-Torwart</i>
<i>Massenstart</i>		<i>DEL-Titelrekord</i>
<i>Langlauf</i>		<i>NFL-Endspiel</i>
<i>Einsatzzeit</i>		<i>EM-Hauptrunde</i>
<i>Ligaspiel</i>		<i>1:14-Tore</i>
<i>Pokalendspiel</i>		<i>15-Scorer-Punkte</i>
<i>Gegentreffer</i>		<i>1860-Abwehrspieler</i>
<i>Defensivarbeit</i>		<i>4-3-3-System</i>
<i>Elfmeterpunkt</i>		<i>42,195-Kilometer-Distanz</i>

Професіоналізми (лат. *professio* – „заняття, фах“) – це слова, що вживаються на позначення спеціальних понять у сфері тієї чи іншої професії, виступають синонімами до вже існуючих термінів та побутують переважно в розмовній мові. На відміну від неемоційних наукових сфер комунікації, професійне мовлення продуктивно створює емоційно забарвлені фахові неологізми, які досить детально характеризують рід занять, дії чи предмети, безпосередньо пов’язані зі сферою діяльності відповідної професії (*Kicker-Notenschnitt*, *Eintracht-Kasten*) [5, с. 104].

Вдалим для встановлення відмінностей між терміном та професіоналізмом нам видається визначення В.М. Прохорової: „Терміни є узаконеними назвами будь-яких спеціальних понять. Професіоналізми вживаються як їх неофіційні замітники

лише в обмеженому спеціальною тематикою мовленні осіб, пов’язаних між собою професією“ [7, с. 154].

Спортивна термінологія, як відомо, використовується не лише в текстах наукових статей, підручників (як наукова), але і в газетах, журнальних статтях, звучить в усному мовленні радіо- та телекоментаторів. Публіцистичний стиль, для якого характерна не лише функція повідомлення (як для наукового стилю), але і функція впливу, яка, по-перше, розширює лексичну валентність спортивних термінів, а по-друге, спонукає спортивних журналістів вживати експресивні еквіваленти офіційних термінів (так звані ненормативні терміни). Отже, в публіцистичних текстах спортивна термінологія представлена різноманітними стилістичними прошарками. Разом із стилістично-нейтраль-

ними термінами активно використовуються розмовні слова (в нашому випадку – це один із компонентів: *Triumphgeheul, Pokaldepp, Rumpelfußball*), а також метафоризовані складники (*Torhunger, Betonfußball, Trainerfuchs*), що пояснюється азартністю спортивних ігор та емоційним настроєм спортсменів [1, с. 47].

Так, О.А. Покровська вважає, що окрім професійної лексики необхідно розрізняти також такі номінації, як термінологізовані жаргонізми та професійні жаргонізми.

Термінологізовані жаргонізми вона кваліфікує як стилістично забарвлені номінації, що функціонують у вигляді професійних висловів, але виражають наукові поняття, мають чітко окреслену дефініцію і, таким чином, „претендують“ на роль термінів. До професійних жаргонізмів дослідниця відносить конотативно марковані вислови, що не виражають наукового поняття і не мають дефініції, але задовольняють потреби професійного спілкування у певній галузі [6, с. 36–37].

Ми підтримуємо думку А.І. Лях, яка розрізняє лише терміни, професіоналізми та професійні жаргонізми. На її думку, саме останні є експресивними дублетами термінів, що вживаються у сфері усного спілкування фахівців [4, с. 60].

Жаргонізми виконують ідентифікаційну функцію, характеризуються не нормативністю, а стилістичною маркованістю та емоційною забарвленістю.

Із нашої вибірки жаргонізми використовуються в основному на позначення назв команд відповідно до різних ознак:

1. За кольором одягу: „*Lilien*“-*Art* (у футбольної команди SV Darmstadt 98 одяг лілового кольору);

2. За назвою тварин: *Löwen-Trainer* (прізвисько футбольної команди TSV 1860 München).

Невелику кількість складних іменників-термінів складають слова з компонентами англіцизмами (що самі також є термінами): *Touchdown-Pass, Stürmerfoul, Powerplay-Tor* та ін.

Актуальною для нашого дослідження є також концепція Т.В. Іщенко щодо трьох груп термінів, які функціонують у межах одного тексту: інтрагалузеві, тобто спеціальні терміни певної галузі, якій належить цей текст; екстрагалузеві, тобто спеціальні терміни інших галузей та загальнонаукові, за-

гальнотехнічні, або міжгалузеві терміни [3, с. 280]. Ми вважаємо, що така концепція поділу актуальна і для термінів німецькомовного спортивного тексту.

До **інтрагалузевих термінів** ми відносимо власне спортивні терміни, вузьке коло мовних одиниць, які характеризуються високим рівнем стандартизації та відносною консервативністю (*Eckball, Siegtreffer, Punktspiel*). Цікавим є також функціонування термінів одного виду спорту на позначення поняття в іншому виді спорту: *Fußballduell* та *1:4-Tiefschlag* (*Duell* і *Tiefschlag* – терміни боксу), *Ballzirkulation* (*Zirkulation* – термін вітрильного спорту).

Особливістю термінів, які використовуються у спортивних статтях німецьких газет та журналів є те, що деякі з них перейшли в спортивну термінологію з інших фахових мов, чудово прижилися і активно тут функціонують. **Екстрагалузеві терміни**, тобто термінології інших субмов, представлені у німецьких спортивних статтях такими прикладами: *Scouting-Abteilung* (із військової справи – збір інформації про ворога), *Fußball-Monokultur* (сільськогосподарський термін – монокультура), *Fußball-Froschperspektive* (кіно, фото, нарисна геометрія – „жаб`яча“ перспектива, зйомка з дуже низької точки). Чи не найбільшу групу складають слова медичної та навколо-медичної тематики: *Mittelfußbruch, Ellbogenschlag, Stimulanzmittel, Knieschaden, Blutuntersuchung* та ін. Непоодинокі випадки використання також юридичної лексики у статтях про розслідування випадків вживання допінгу та інших протизаконних дій, пов`язаних із спортом: *Ethikkommissionsrichter, Sportgerichtsurteil, Doping-Opfer, Fifa-Ermittler, Pechstein-Urteil* та ін.

Загальнонаукова лексика відрізняється від загальнонавчаної тим, що має вищий рівень спеціалізації значення. Від термінів її відрізняє відсутність чіткої дефініції. Цей пласт лексики називають також тематичною лексикою.

Поруч зі спортивними термінами у спортивних статтях активно функціонують **загальнонавчані складні слова спортивної тематики**. Вони набувають відношення до спорту іноді лише у контексті (*Pfefferspray-Einsatz, Kräftigungsübung, Kandidatenkreis*) або коли один з їх компонентів має пряме відношення до спорту (*Pokal-*

Überraschung, Weltranglisten-Thron, Fußball-Sommermärchen).

До цієї групи складних іменників ми відносимо також композити з компонентом-аббревіатурою та цифровим компонентом (в яких другий елемент не є терміном): *HSV-Gelder, DFB-Urteil, BVB-Liebling; 1:3-Pleite, 1:5-Debakel, 30-Stunden-Aufenthalt* і складні іменники з компонентом-власною назвою, типу *Skripnik-Elf, Schalke-Boss, Darmstadt-Spiel*. Останні приклади – не епоніми, адже такі складні утворення одноразово використовуються для задоволення потреби журналіста у точному та компактному вираженні певних смислових відношень і тому не є термінами.

Висновки. Таким чином, на основі проаналізованих складних іменників спортивної тематики у статтях німецьких газет та журналів, ми можемо стверджувати, що значну кількість іменникових композит складають саме спортивні терміни. Адже вони, на відміну від професіоналізмів та жаргонізмів, відомі широкому колу читачів та не потребують додаткового пояснення. Широко застосовуються також екстрагалузеві терміни та слова спортивної тематики.

Але проблема використання фахових слів у мові спортивної публіцистики залишається відкритим. Так, вивчення потребують, наприклад, словотворчий потенціал спортивних термінів та їх функціонування у статтях різних типів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ворушило Я.В. Лексико-семантичні особливості сучасних спортивних термінів / Я.В. Ворушило, Н.В. Таценко // Матеріали науково-теоретичної конференції викладачів, аспірантів, співробітників та студентів гуманітарного факультету : 18-29 квітня

2005 р. – Суми : СумДУ, 2005. – Ч.1. – С. 45–50.
 2. Гуреева Е.И. Разновидности специальных обозначений в современной спортивной терминологии / Е.И. Гуреева // Вестник Челябинск. гос. ун-та. – Челябинск, 2011. – № 24 (239). – С. 71–73.
 3. Іщенко Т.В. Термін та терминологія як об'єкти лінгвістичних досліджень / Т.В. Іщенко // Фахове видання НУЛП „Проблеми української терминології“ : Всеукраїнська конф. „Людина. Комп'ютер. Комунікація“, 5–7 травня 2010 р. – Львів : Нац. ун-т „Львівська політехніка“, 2010. – С. 279–283.
 4. Лях І. Деякі аспекти взаємодії номінативних одиниць синтаксису та словотвору (на матеріалі німецької терминології гірничої справи) / І. Лях // Нова філологія. – Запоріжжя : Запоріж. держ. ун-т, 2002. – № 2. – С. 60–66.
 5. Паламар Л.М. Мова ділових паперів : [практ. посібник] / Л.М. Паламар, Г.М. Кацавець. – [4-те вид.]. – К. : Либідь, 2000. – 296 с.
 6. Покровська О.А. Українська терминологія ринкових відносин : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.01 / Ольга Анатоліївна Покровська. – Харків, 1995. – 207 с.
 7. Прохорова В.Н. Об эмоциональности термина / В.Н. Прохорова // Лингвистические проблемы научно-технической терминологии. – М. : Наука, 1970. – С. 153–159.
 8. Симоненко Л.О. Лінгвістичні проблеми унормування наукової терминології / Л.О. Симоненко // Українська терминологія і сучасність : зб. наук. пр. – К. : КНЕУ, 2007. – Вип. VII. – С. 21–25

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Вайцеховский С.М. Немецко-русский спортивный словарь. Около 30000 терминов / Сергей Михайлович Вайцеховский. – М. : Рус. яз., 1989. – 470 с.
 2. Спортивный словарь : русско-англо-латышско-немецкий / [под ред. проф. У. Швинкса]. – Рига : Латвийская академия спортивной педагогики, 2010. – 1000 с.
 3. <http://www.faz.net/aktuell/sport/>